
İÇ KONTROL SİSTEMİNİN ŞİRKETLERİN FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİSİ: BİST ŞİRKETLERİNDE BİR UYGULAMA¹

Sevda KANCA², Fikret ÇANKAYA³, Engin DİNÇ⁴

Öz

İki binli yıllarda yaşanan şirket skandalları, şirket paydaşları için iç kontrol sistemlerinin etkinliğinin ne kadar önemli olduğunu tekrar hatırlatmıştır. İç kontrol sistemi hem çalışan hem de yönetici hilelerinin önlenmesinde en önemli mekanizmalardan biri olarak kabul edilmektedir. İç kontrol sistemi etkinliğinin, hata ve hileleri önlediği ölçüde zararları azaltacağı ve buna bağlı olarak da şirket karlılığının ve değerinin olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir.

Niketim sözkonusu düşünceden hareketle, çalışma, literatüre katkı sağlaması açısından; iç kontrol sistemi ile finansal performans arasındaki ilişkinin varlığını Türkiye açısından netleştirmek ve aynı zamanda finansal performans üzerinde iç kontrol sistemi unsurlarından hangisinin daha fazla etkili olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma, Türkiye’de kurumsal yönetim endeksinde işlem gören şirketler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, korelasyon ve regresyon analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, iç kontrol sistemi ile finansal performans arasında doğrusal bir ilişki olduğu, iç kontrol sisteminin şirketlerin finansal performansını olumlu yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, sözkonusu bu etkide, iç kontrol sistemi unsurlarından kontrol faaliyetleri ve izleme unsurunun payının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Kontrol Sistemi, Kontrol Faaliyetleri, Finansal Performans

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42

EFFECT OF INTERNAL CONTROL SYSTEM ON FINANCIAL PERFORMANCE OF COMPANIES: AN APPLICATION IN BIST COMPANIES

Abstract

Corporate scandals in the 2000s have reminded us again how important the effectiveness of internal control systems is for company stakeholders. The internal control system is recognized as one of the most important mechanisms for preventing both employee and executive cheating. It is believed that the effectiveness of the internal control system will reduce losses to the extent that they prevent mistakes and cheats, which will positively affect the profitability of the company and the value of the company.

In terms of contributing to the study and the literature, based on the aforementioned thought; to clarify the existence of the relationship between the internal control system and financial performance in terms of Turkey and also which of the system of internal control over financial performance elements that are intended to identify more effective. The study was conducted on companies traded on the corporate governance index in Turkey. Correlation and regression analysis methods were used in the study.

As a result of the research, it was revealed that there is a linear relationship between the internal control system and financial performance, and that the internal control system positively affects the financial performance of companies. In addition, in this aforementioned effect, it was found that the share of control activities and monitoring elements from the elements of the internal control system was high.

Keywords: Internal Control System, Control Activities, Financial Performance

JEL Classification: M40, M41, M42

¹ Sevda Kanca (Aralık 2020): “İç Kontrol Sistemi ve Kurumsal Yönetimin Finansal Performansa Etkisi” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr., Trabzon Üniversitesi, Turizm Meslek Yüksek Okulu, sevdakanca@trabzon.edu.tr, ORCID:0000-0002-3057-5759

³ Prof. Dr., KTÜ-İİBF, İşletme Bölümü, cankaya@ktu.edu.tr, ORCID:0000-0002-0738-3580

⁴ Prof. Dr., KTÜ-İİBF, İşletme Bölümü, edinc@ktu.edu.tr, ORCID:0000-0002-4701-6996

1. Giriş

20.yüzyılın sonlarına doğru önce ABD’de sonra tüm dünyada yaşanan yönetim ve muhasebe usulsüzlükleri şirketlerin iç kontrol sistemine (İKS) olan ilgisini artırmıştır. Bu ilgi artışı, yönetici ve çalışan suistimallerinin önlenmesi ve kamuya açıklanan bilgilerin doğru ve güvenilirliğinin sağlanmasına yönelik olarak bir dizi ilke ve kanunların yayınlanmasına, şirketlerdeki iç kontrol sistemlerinin günün şartlarına uygun hale getirilmesine neden olmuştur. Ayrıca, şirket yönetimleri üzerlerindeki aşırı iş yükünü hafifletmek amacıyla yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan denetim komitesi, riskin erken saptanması komitesi, kurumsal yönetim komitesi gibi çeşitli komitelerin oluşturulması yoluna gitmiştir. Tüm bu adımlar, şirketlerdeki iç kontrol sisteminin kuvvetlendirilmesi ve etkinliklerinin artırılmasına yönelik olarak atılmıştır.

İç kontrol sistemi (İKS), yönetim ve çalışanlar tarafından, şirketlerin kurumsal amaçlarına ulaşabilmeleri için gerçekleştirilen bir süreçtir. Şirketler, hedeflerine ulaşabilmek ve bu doğrultuda oluşabilecek riskleri azaltabilmek için, İKS’ne gereksinim duymaktadırlar. İKS, faaliyetlerin etkinliğinde ve verimliliğinde, kanun ve mevzuatlara uygunluğunda, finansal raporlamanın güvenilirliğinde ve sürekliliğin sağlanmasında şirketlerde sigorta görevi görmektedir. Başka bir ifadeyle şirket amaç ve hedeflerinin belirlenip gerçekleştirilmesi sürecinde çıkabilecek eksiklik veya belirsizliklerin en aza indirgenmesi, şirketin varlıklarını koruyarak faaliyetlerdeki etkinliğin artırılması suretiyle yapılan çalışmaların tümü İKS’ni ifade etmektedir.

İKS etkin olmayan şirketlerde, faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak çok da mümkün değildir. Şirketlerde zayıf bir İKS hata ve hilelerin, israf ve kayıpların ortaya çıkma olasılığını artırmaktadır. Hata, hile ve israflar, şirketlere ekonomik olarak zarar verdiği gibi aynı zamanda şirket itibarını ve değerini de düşürmekte şirketin sürekliliğine zarar vermektedir. Dolayısıyla etkin bir İKS’nin varlığı, hata, hile ve kayıpları önleyerek faaliyetlerin sekteye uğramaması konusunda anahtar rol oynamaktadır.

Şirket yönetimleri, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek amacıyla çoğunlukla şirketin finansal performansını değerlendirirler. Bu değerlendirmede, ilk ele alınan konu karlılıktır. Zira şirketlerin tamamının temel hedefi kar etmektir. Kar etmeyen şirketler sürekliliklerini daimî kılamazlar. Sermaye piyasalarında işlem gören şirketler için karlılık yanında şirketin piyasa değerini yükseltmekte yönetimin hedeflerindedir. Hedefe ulaşılması yine karlılıktan geçmektedir. Ancak, şirket değerini sürekli yüksek tutmak için karlılık tek başına yeterli olmamakta, güvenilirlik kavramı burada devreye girmektedir. Şirketin açıkladığı finansal bilgilere güvenilmesi gerekir. Bu güveni sağlayan şey ise, kurumsallıktır. Kurumsallığı sağlayan ise etkin bir İKS’nin varlığıdır.

Buradan yola çıkıldığında, İKS’nin etkin kılınmasının kurumsallığı ve güven ortamını sağladığı, bu durumun şirketin karlılığına olumlu etki ettiği, bunun ise şirket değerini yükselttiğini iddia etmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı, belirtilen bu iddiayı kanıtlamaktır. Bu amaçla, ilk olarak İKS ve finansal performans kavramları açıklanmış, daha sonra konu ile ilgili literatür taraması yapılarak araştırmanın amaç, yöntem ve kapsamı açıklanmıştır. Son olarak, analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2. İç Kontrol Sistemi ve Finansal Performans

2.1. İç Kontrol Sistemi

İKS’ye yönelik yapılmış tanımlar incelendiğinde, İKS’nin şirketin hedeflerine ulaşması amacıyla şirket yönetimi tarafından planlanmış, kontrol ve raporlamaya yönelik çok sayıda yazılı ve sözlü politika ve prosedürlerden oluşan ve sürekli olarak bu politika ve prosedürlerin izlenmesini zorunlu kılan dinamik bir süreç olduğu görülmektedir. (Kepekçi,1982:10; Fadzil vd., 2005:4; Akyel,2010:85).

İKS’nin amaçlarına yönelik en geniş ve geçerli açıklama Treadway Komisyonu Sponsorluk Kuruluşları (COSO) 2013 raporunda belirtilmiştir. COSO, 1985 yılında ABD’nin muhasebede lider beş kuruluşu tarafından kurulmuştur. Bu kuruluşlar sırasıyla; Amerikan Muhasebeciler Birliği (AAA), Amerika Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA), Uluslararası Finansal Yöneticiler Birliği (FEI),

İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) ve Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (IMA) dır (Karakoç ve Özdemir,2016:142). COSO'nun amacı; kurumsal risk yönetimi (KRY), iç kontrol (İK) ve hata ve hileyi engelleme gibi birbiri ile ilişkili konularda rehberlik hizmeti sağlamaktır.

Rapora göre İKS amaçları; operasyon ve faaliyetlerin etkin ve verimliliği, şirketlerin varlıklarının korunmasının sağlanması, finansal olan ve olmayan tüm bilgilerin güvenilirliğinin sağlanması ve yürürlükteki yasa ve düzenlemelere uygunluğun sağlanması İKS'nin en temel amaçları olarak belirtilmektedir (COSO,2013:3). Literatürdeki tüm çalışmalar incelendiğinde, İKS'nin amaçlarının COSO (2013) raporuna dayanarak açıklandığı görülmektedir.

COSO'ya göre İKS'nin oluşturulmasında dikkate alınması gereken beş unsur mevcuttur. Bunlar, Kontrol ortamı, Risk Değerleme, Kontrol Faaliyetleri, Bilgi-İletişim ve İzleme'dir (COSO,2013:2-9) COSO'ya göre, şirketlerde yer alan İKS'nin etkili olabilmesi için, bu beş unsurun birlikte ve etkin olarak uygulanması şarttır. Literatürde COSO modeli olarak yer alan İKS unsurları aşağıda kısaca açıklanacaktır.

a. Kontrol Ortamı; İKS'nin temel hedeflerine ulaşmak için gerekli olan alt yapıyı ifade etmektedir. COSO'ya göre, işletmelerde etkin bir kontrol ortamı için bazı nitelikler gereklidir. Bunlar, etik değerler ve bağlılık (çalışanların birbirlerine ve çalıştıkları kuruma bağlı olması), mesleki yeterlilik (işin öngördüğü yeteneklere sahip olma), yönetim felsefesi (şirkete hayat veren insan ve organizasyon faaliyetlerinin bütünü)dir.

b. Risk Değerlendirme; şirket yönetiminin hedef ve amaçlarını gerçekleştirmesini engelleyebilecek olan çeşitli risk türlerini tanımlayıp, değerlendirdiği süreçtir. COSO'ya göre, risk değerlendirme, risklerin tespit edilmesi ve risk düzeyinin analizi ve sonucunda da değerlendirilmesi ile mümkündür (COSO,2013:4).

c. Kontrol Faaliyetleri; şirketlerin tüm faaliyetlerinde amaçlara ulaşılması sürecinde çeşitli stratejilerle hata ve hilenin önlenmesi, önlenemiyorsa tespit edilebilmesine yönelik faaliyetleridir. Şirketlerde tüm kontrol faaliyetlerinin belirlenmesi ve teknolojiden faydalanarak uygulanması, organizasyondaki tüm faaliyetlerde politika ve mevzuatlara uygunluğun sağlanmasını kontrol faaliyetlerine yönelik işlemlerdir (COSO,2013:4). Özetle kontrol faaliyetleri, amaç ve hedeflere ulaşma sürecinde, şirket içerisinde konulan politikalara uygun, yönetimin talimatları doğrultusunda hareket etmeyi ifade etmektedir.

d. Bilgi ve iletişim; şirketlerde başarılı bir İKS kurulması, amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için şirketin bütün kademelerinde bilgiye gereksinim vardır. Bilginin tüm örgüt içinde ve dışında ilgili kişilere ulaştırılması aktivitesi de iletişim olarak ifade edilmektedir (Ceyhan ve Apaan,2014: 183). Dolayısıyla bilgi ve iletişim unsuru, amaç ve hedeflerin, bu amaç ve hedeflere yönelik risklerin ve kontrol faaliyetlerinin tümünün kontrol ortamı dâhilinde yer alan tüm ilgili kişilere zamanında ve uygun bir şekilde aktarılmasına olanak sağlar (Karakaya,2016: 163). Özetle şirketlerin faaliyetlerini yürütmesi için hem iç hem de dış olaylarla ilgili güvenilir bilgilere sahip olması gerektiğinden dolayı bilgi iletişim unsuru İKS içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

e. İzleme; şirketlerde tüm iç kontrol faaliyetlerinin etkinliğinin ve sürekliliğinin tespitinin yapılabilmesini ifade eder (Karakaya,2016: 163). Başka bir ifade ile izlemenin temel amacının, İKS'nin etkinliğini yok edebilecek ortamları ve durumların varlığından üst yönetimi haberdar etmek olduğu söylenebilir. Bu açıklamalar doğrultusunda İKS'nin son unsuru olan izleme unsuru, şirket faaliyetlerinin sürekli bir şekilde değerlendirilip İKS'nin etkin olup olmadığının belirlenmesi sürecidir.

2.2. Finansal Performans

Şirket kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılması, faaliyetlerde politika ve mevzuatlara uygun davranılması, finansal bilgilerin güvenilirliğinin sağlanması, kısaca İKS'nin sürekli etkin kılınması, hata ve hile ihtimalinin azalmasına, işletme giderlerinin düşmesine neden olmakta, bu durum da şirketlerin karlılıklarının artmasına ve şirketlerin piyasa değerinin yükselmesine sebep

olmaktadır. Bir başka ifadeyle, İKS'nin etkinliğinin şirket performansını olumlu yönde etkilediği söylenebilir (Özçetin,2017:67; Atmaca, 2012:199 ; Hatunoğlu vd, 2012:186).

Şirket yönetimlerinin organizasyonun hedeflerine ulaşmada başarılı olup olmadığını tespit edebilmesinde en çok kullanılan yol, şirketin finansal performansını ölçmektir. Bunun için şirketin mali tabloları ve borsa verileri kullanılarak sırasıyla karlılık durumu, likidite durumu, mali durumu, firma değeri analiz edilmektedir. Şirketin performansını ortaya koymak için kullanılan yöntemlerin bir kısmı muhasebe esaslı iken, bir kısmı da piyasa esaslıdır. Muhasebe esaslı yöntemlerde, oran analizleri, karşılaştırmalı analiz, trend analizleri, dikey analiz gibi yöntemler kullanılırken, piyasa esaslı yöntemler bağlamında; piyasa değeri, piyasa değeri/defter değeri, piyasa öz sermaye karlılığı gibi değerler kullanılmaktadır. Şirket yönetimlerinin muhasebe esaslı yöntemler içinde en fazla değer verdiği oran, karlılık oranlarıdır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu başlık altında, araştırma konusu ile ilgili literatür incelenmiş, araştırmanın amaç, yöntem ve kapsamı açıklanmış ve araştırma bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Literatür Taraması

İç kontrol sistemi ve finansal performans arasında pozitif bir ilişki tespit eden ulusal ve uluslararası çalışmalara ait bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de, negatif bir ilişki tespit edenler Tablo 3 ve Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 1: İKS ve Finansal Performans İle İlgili Pozitif Etki Bulunan Ulusal Çalışmalar

Yazarlar	Yöntem	Kapsam	Hedef		Analiz Sonucu
			İK Etkinliği	Finan.Perf. Göst.	
Erdogan (2016)	Anket Korelasyon Regresyon	Antalya’da 47otel işletme si 202 kişi	İKS unsur- ları	AKO, Brüt Kar Mar jı, Aktif Devir Hızı	İKS ve finansal performans ara sında pozitif ilişkiler bulunmuş.
Yetiş (2017)	Anket Korelasyon Regresyon	İç Anadolu Bölgesi 4 ve 5 yıldızlı otel müdürleri vb. 55 kişi	İKS unsur- ları	Deneklere finansal konularda (Öz kay nak, gelir /gider ar tışı gibi) sorularla performans değer- lendirilmiş.	Kontrol faaliyetleri ve izlemenin performansa etkisi olduğu; fakat kontrol ortamı, risk değerlen- dirme, bilgi-iletişim unsurlarının finansal performansa etkisi olmadığı ve İKS’nin finansal perfor- mansı etkilediği tespit edilmiş.
Şit (2018)	Topsis,T- testi, Tek yönlü Varyans Analizi	Demir-çelik sek töründeki halka açık olan ve ol- mayan 24şirket	İKS unsur- ları	Likidite Finansal Yapı Oran ları, Karlılık, Devir Hızları	Halka açık işletmeler, olmayanlaragöre iyi finansal performans göstermiş ve halka açık şirketler İKS unsurlarından etkilenmiş.

Tablo 1 incelendiğinde üzere ulusal literatürde az sayıda uygulama çalışması olsa da başarılı bir İKS’nin finansal performansı artırdığına dair genel bir düşünce olduğu görülmektedir. Ayrıca kurum-sallaşmanın olduğu şirketlerde daha iyi sonuçlar alındığını da söylemek mümkündür.

İKS ve finansal performans arasında pozitif ilişki tespit eden uluslararası çalışmalar ise Tablo 2’de özetlenmiştir. Tablo 2 ‘de verilen uluslararası literatür incelendiğinde İKS ile finansal performans arasında ilişkilerin genel olarak pozitif olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde sektörel farklılıklarının, şirketlerin kamu veya özel ayırımının sonuçları değiştirmedeği görülmektedir. Uluslararası çalışmalarda farklı finansal performans göstergeleri seçilse de genel olarak İKS’nin finansal performansı artırıcı bir nitelik taşıdığına ilişkin ortak kanaat oluştuğu söylenebilir.

Tablo 2: İç Kontrol Sistemi ile Finansal Performans Arasında Pozitif İlişki Tespit Eden Uluslararası Çalışmalar

Yazarlar	Yöntem	Kapsam	Hedef		Analiz Sonucu
			İç Kontrol Etkinliği	Fin. Perf. Göst.	
Tang ve Xu (2007)	Korelasyon Wilcoxon Testi	Aralık 2016, 1456 firma	İKS Zayıflığı	AKO, Tobins'Q	Finansal performans ile İKS zayıflığı arasında ilişki olduğu, İKS yeterliliklerinin faaliyetlerde aksaklık lara neden olduğu belirtilmiştir.
Elbanna (2009)		USA Borsası 171 şirket (2003-2005)	İKS unsurları		İKS, finansal raporlama, kurumsal yönetim, kredi notuna pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Muraleetharan (2011)	Regresyon Analizi	Sri Lanka'nın Jaffna'da özel ve kamu kurumu-181 kişi	İKS unsurları	Karlılık, Verimlilik Likidite Oranları	İKS ile finansal performans arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.
Soudani (2013)	T-Testi	BAE'de hizmet endüstrisindeki şirketler	Kontrol Ortamı ve faaliyetleri, Risk Değerlendirme, E-muh.sistemi	Karlılık, Verimlilik Likidite Oranları	İKS ile E-muhasebe sistemi uygulamalarının finansal performans üzerindeki pozitif etkileri tespit edilmiştir.
Muraleetharan (2013)	Korelasyon Regresyon	Jafna Bölgesi özel ve kamu kuruluşları	Kontrol Faaliyetleri	Anketçi cevapları	Kontrol faaliyetleri ile finansal performans arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.
Mwakima-sinde vd.,(2014)	Korelasyon Regresyon	Kenya Tarımsal Üretim Şirketleri	Kontrol Ortamı ve faaliyetleri, Risk Değerlendirme, Bilgi İletişim	Karlılık, Verimlilik Birim başına Maliyet	İKS ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur.
Collins (2014)	Korelasyon Analizi	Kenya 18 Finans Kurumu	Kontrol Ortamı ve Faaliyetleri, Bilgi İletişim	Likidite	Kontrol faaliyetleri, kontrol ortamı ve bilgi iletişiminin finansal performans üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Kinyua Kang'aru vd., (2015)	Korelasyon Analizi	Nairobi borsası 38 şirket- 115 yönetici	İKS unsurları	Firmanın yatırım getirisi, AKO	İKS ile finansal performans arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Hanif (2015)	Korelasyon Regresyon	Pakistan Banka Çalışanları	Kontrol Ortamı ve Faaliyetleri, Denetim	Banka mali verileri	İKS unsurları ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur.
Channar vd., (2015)	Anova	Hindistan Haydarabat 6 banka ve 210 katılımcı	İKS unsurları	AKO, ÖSKO Kar gider oranı	İKS ve finansal performansı arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Feng, Mei vd., (2015)	Korelasyon Regresyon	139 Şirket	İKS ve Stok Yönetimi	Finansal raporlar AKO	Finansal raporlamanın, İKS de önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Etengu ve Amony (2016)	Anova Regresyon	Uganda Sivil Toplum Kuruluşları	Kontrol Faaliyetleri Kontrol Ortamı, İzleme	Bütçe Performansı Hesap verilebilirlik Finansal Raporlama	İKS ve finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Kontrol ortamı, kontrol faaliyetleri ve izleme ile finansal performans arasında güçlü etkiler tespit edilmiştir.
Kamaua (2016)	Regresyon Analizi	İK uygulamalarının KOBİ'lerde fin.perf. etkisi Kenya100 KOBİ	İKS unsurları	ÖSKO	Kontrol ortamı, risk değerlendirme unsurunun KOBİ'lerde fin. Perf. ile negatif bir ilişkiye, kontrol faaliyetleri bilgi iletişim, izleme ile pozitif ilişkisi tespit edilmiştir.
Abdullahi ve Muturi (2016)	Korelasyon Regresyon	Somali Yüksek Öğretim Kurumları	Bilgi ve İletişim, İzleme, Denetim	Yıllık finansal oranlar	İKS ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Tablo 2:(Devamı) İç Kontrol Sistemi ile Finansal Performans Arasında Pozitif İlişki Tespit Eden Uluslararası Çalışmalar

Yazarlar	Yöntem	Kapsam	İç Kontrol Etkinliği	Hedef	
				Fin. Perf. Göst.	Analiz Sonucu
Asiligwa (2017)	Korelasyon Regresyon	Kenya'daki 43 Ticari banka	İKS unsurları	AKO,ÖSKO,Satışların geri dönüşü,	İKS ile finansal performans arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.
Ibrahim vd., (2017)	Regresyon Analizi	Gana Sağlık Kurumları	İKS unsurları	Karlılık,Likidi te, Hesap verilebilirlik	İKS ve finansal performans arasında da pozitif ilişki bulunmuştur.
Phiri (2017)	Tanımlayıcı istatistik ve frekans anal.	Kabwe Teknoloji Enstitüsü Yön. Kurulu 50 kişi	İKS unsurları, Kontrol Ortamı İzleme	Anketör cevapları	İKS ile finansal performans arasında da pozitif anlamlı etkiler tespit edilmiştir.
Eke Gift O (2018)	Korelasyon Regresyon	Nijerya konaklama tesisleri	İKS unsurları	AKO,Toplam Gelir, Karlılık	İKS ile finansal performans arasında da pozitif ilişkiler bulunmuştur.
Ahmed ve Muhammed (2018)	Korelasyon Regresyon	Irak Asiacele telekomünikasyon işletmesi	İKS unsurları	ÖSKO	Kontrol Ortamı ve faaliyetleri, risk değerlendirme, bilgi iletişim ile istatistiksel olarak anlamlı izleme ile anlamlı olmayan ilişkiler bulunmuş. Sonuçta İKS ile fin. Perf. Ara sında anlamlı ilişki bulunmuş.
Pradana (2019)	Korelasyon Analizi	ABD sermaye piyasası imalat endüstrisi (2013-2017) Yıl verileri	İKS unsurları	AKO ÖSKO	İKS ile finansal performans arasında da pozitif ilişki bulunmuştur.
Ahmed ve Nganga (2019)	Korelasyon Regresyon Analizi	Kenya Maliye Bakanlığı ve Bütçe Çalışanları	İKS unsurları	Mali veriler	İKS unsurları kontrol ortamı, risk değerlendirme, bilgi iletişim, izleme ile finansal performans arasında da pozitif ilişkiler bulunmuştur.
Pakurar (2019)	Korelasyon Analizi	Ürdün Bankacılık Sektörü	Tedarik zinciri İKS unsurları	Banka finansal verileri	Tedarik zinciri, İKS ve finansal performans arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.
Odek ve Okoth (2019)	Korelasyon Regresyon	Kenya Dağıtım Şirketleri	Risk Değerlendirme, Kontrol Faaliyetleri, Bilgi ve İletişim	Karlılık	Seçilen İKS unsurlarının finansal performans üzerinde pozitif ilişki bulunmuştur.
Akimana (2019)	Korelasyon Regresyon	Nairobi 100 Kobi ve 387 çalışan	İKS İzleme ve Risk Değerlendirme	Birincil verilerden elde etmiş	İKS ve finansal performans arasında anlamlı İKSİ unsurlarından izleme ve risk değerlendirme ile anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.
Yang vd., (2020)	Korelasyon Regresyon	Çevre Kirlilik Endüstri Şirketleri (2009-2018)	İKS	Hisse başına kazanç ve ÖSKO	İKS ve finansal performans arasında pozitif etki bulunmuştur.

Tablo 3'te İKS ile finansal performans arasında negatif ilişki tespit edilen ulusal çalışma verilmektedir. Yapılan literatür incelemesinde, İKS ile finansal performans arasında negatif ilişki tespit eden ve bu çalışmayla benzer olabilecek ulusal tek bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışma Tablo 3'te verilen Alkan ve Doğan (2020) tarafından yapılan çalışmadır. Çalışmada, sonucuna göre, seçilen finansal performans göstergeleri için, şirketlerin öz sermaye karlılığı oranı (ÖSKO) ile İKS öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. AKO, kullanılan sermayenin karlılığı, ekonomik rantabilite ve satışların karlılığı oranlarında ise öncesi ve sonrası arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Çalışma sonucunda, İKS'nin finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Başka bir ifadeyle İKS'nin finansal performans için bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3: İç Kontrol Sistemi ile Finansal Performans Arasında Negatif İlişki Tespit Eden Ulusal Çalışmalar

Yazarlar	Yöntem	Kapsam	İK Et-kinliği	Hedef	Analiz Sonucu
				Finansal Performans Göst.	
Alkan ve Doğan (2020)	Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi	BİST imalat sanayi endeksindeki İKS 2012 sonrası akti ve olan şirketler	İKS Unsurları	ÖSKO, AKO Sermaye Karlılığı, Ekonomik Rantabilite Oranı, Satış Karlılığı	İKS'nin finansal performans üzerindeki etkisi tespit edilememiştir.

İç kontrol sistemi ve finansal performans arasında negatif etki bulan az sayıda uluslararası çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalar Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: İç Kontrol Sistemi ile Finansal Performans Arasında Negatif İlişki Tespit Eden Uluslararası Çalışmalar

Yazarlar	Yöntem	Kapsam	Hedef		Analiz Sonucu
			İç Kontrol Et-kinliği	Finansal Perf. Göst.	
Ejoh ve Ejom (2014)	Anket Korelasyon	Nijerya yüksek öğretim kurumları	İKS unsurları	Finansal oranlar	Yükseköğretim kurumlarında İKS ve finansal performans arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
Kabuye vd., (2019)	Anket Korelasyon Regresyon	Uganda-110 süper market	İKS, Kontrol ortamı ve Faaliyetleri Bilgi İletişim, Risk Değerlendirme Sermaye yönetimi	Karlılık ÖSKO Likidite	İşletme sermayesinin finansal performansı pozitif fakat İKS'nin finansal performansı etkilemediği görülmüştür.
Ogbebor vd.,(2020)	Regresyon	Nijerya 15 Mevduat Bankası	Riskyönetimi, yönetim kurulu bağımsızlığı olarak ölçülen İKS, bilgi iletişim	ÖSKO, Sermaye Yeterlilik ve Likidite Ras yoları, Firma Hacmi ve Yaşı	İç kontrol sisteminin finansal performans üzerinde önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Adegboyegun vd., (2020)	Anket Regresyon	Nijerya Küçük ve Orta Ölçekli 120Şirket	İKS unsurları	Karlılık	İKS ile finansal performansın ilişkisi bulunamamıştır. Kontrol ortamı ve faaliyetleri ile pozitif, Risk değerlendirme, Bilgi iletişim ve izleme ile anlamsız etkiler bulunmuştur.
Abiodun (2020)	Regresyon	Nijerya İşletme	İç denetim, Kontrol ortamı, Kontrol Faaliyetleri,izleme ,risk yönetimi	Firma Performansı; Gelirdeki Değişim	Kontrol ortamı ve faaliyetlerinin, izleme, risk yönetiminin finansal performans üzerinde anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, diğer çalışmalardan farklı olarak Ogbebor vd. (2020), yapmış olduğu farklı değişkenler kullanarak Nijerya bankalarında İKS'nin finansal performansa etkisini incelemiştir. İKS faaliyetleri olarak seçilen yönetim kurulu bağımsızlığı ile anlamlı etkiler tespit edilememiştir. Seçilen değişkenlerden İKS ile risk yönetimi ile finansal performans arasında negatif ve anlamsız ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca İKS unsurlarından bilgi iletişimin finansal performansı pozitif etkilediği bulunmuştur. Sonuç olarak çalışmada İKS'nin finansal performans üzerinde çok önemsiz bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer çalışmalarda ise farklı kurumlara farklı değişkenler kullanılarak incelenmiş bunun sonucunda negatif ilişkiler tespit edilmiştir

Yapılan literatür incelemesinde İKS olmayan şirketlerin hata ve hileye açık olduğu görülmektedir. Ayrıca negatif veya önemsiz ilişki tespit eden çalışmaların sayısının az olduğu görülmektedir.

Bu durumun yapılan araştırmalardaki ülkelerin gelişmekte olan ülkeler olması ve İKS'nin henüz yeterli derecede özümsemediğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan tüm çalışmalarda finansal performans göstergeleri içinde aktif karlılık oranı ve özsermaye karlılık oranının yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, piyasa esaslı göstergelerden hisse senedi değeri, PD/DD ve piyasa öz sermaye karlılık oranının çalışmalarda kullanıldığı tespit edilmiştir

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

20.yüzyılın sonlarında yaşanan muhasebe ve yönetim suiistimalleri, tüm dünyada kurumsal risk yönetimi, iç kontrol gibi konuların tekrar önem kazanmasına neden olmuştur. İKS'lerinin etkinliğinin, şirketlerdeki yönetim ve muhasebe hilelerini engelleyeceği, bu şekilde şirketteki maliyet ve giderlerin azaltılarak, şirket kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, şirket yönetiminin iç kontroller ile finansal performans arasındaki ilişkiyi bilmelerinin, şirket yönetiminin daha etkin olması açısından önem arz etmektedir.

Türkiye'de İKS ile finansal performans arasındaki ilişkiye yönelik çalışmaların uluslararası literatüre göre yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada, literatüre katkı sağlaması açısından, İKS ile finansal performans arasındaki ilişkinin varlığını Türkiye açısından netleştirmek, aynı zamanda finansal performans üzerinde İKS unsurlarından hangisinin daha fazla etkili olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma, BIST (XKURY) kurumsal yönetim endeksinde yer alan 41 şirket üzerinde 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu endeksindeki şirketlerin kapsama alınmasının nedeni, sözkonusu şirketlerin kurumsallık düzeylerinin en yüksek olmasıdır. Çalışmada belirlenen amaca ulaşabilmek için, kapsama dâhil olan şirketlerin, İKS etkinliğini ortaya koyabilmek adına ilk olarak veri toplama yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır¹. Bunun nedeni ise literatürde (Uzay 1999:100) anket tekniğinin, İKS etkinliğini ölçmede en etkili araç olduğunun ifade edilmesidir.

Anket soruları, her iç kontrol unsuruna ait 4 soru olmak üzere toplam 20 sorudan oluşmuştur. Soruları 5'li likert ölçeğine (1: Kesinlikle Uygulanmıyor, 2: Uygulanmıyor, 3: Kısmen Uygulanıyor, 4: Uygulanıyor, 5: Kesinlikle Uygulanıyor) uygun olarak hazırlanmıştır.

Her bir anket sorusuna verilen cevapların, SPSS istatistik programı aracılığı aritmetik ortalamaları alınmış ve her alt unsurun ortalama puanları hesaplanmıştır. Bu ortalama puanlar kullanılarak ankete katılan şirketlerin İKS etkinlik sıralaması yapılmıştır. İkinci veri seti, Hitit Üniversitesinin veri tabanından² elde edilmiştir. Bu veri tabanından çalışma kapsamındaki şirketlere ait, Piyasa Değeri Defter Değeri (PD/DD), Hisse Senedi Değeri (HSD), Piyasa Öz sermaye Karlılık Oranı (PÖSKO), Öz sermaye Karlılık Oranı (ÖSKO) ve Aktif Karlılık Oranı (AKO) göstergeleri elde edilmiştir. Bu göstergelerden ilk üçü piyasa esaslı, diğer iki gösterge ise muhasebe esaslı göstergelerdir. Ayrıca bu göstergeler SPK ve KAP' tan elde edilen finansal tablolar kullanılarak doğrulukları test edilmiştir. Araştırmada, bu beş göstergenin kullanılmasının nedeni, literatürde benzer çalışmalarda (Ayriçay ve Türk, 2014:58, Şenol ve Ulutaş, 2018:86; Outecheva, 2007:17; Bayrakdaroğlu, 2010:14; Al-Matari vd., 2014:27) en fazla kullanılan göstergeler olmasıdır.

İKS etkinliği ile finansal performans arasındaki ilişki korelasyon analizi yöntemi aracılığıyla araştırılmış, İKS'nin finansal performansa etkisi ise regresyon analizi yöntemi aracılığıyla incelenmiştir.

3.4. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği

Güvenilirlik analizlerinde, Cronbach's Alpha katsayısı, çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Cronbach's Alpha katsayısı, 0 ile 1 arasında değişim göstermektedir. Katsayının 0,60' in üzerinde

¹ Anket sorularının hazırlanmasında, Çiğdem (2018:139-141), Kara (2018:116-119), Polat (2018:214-216), Özçetin (2017:277-284) adlı doktora tezlerinden, Hermanson, Smith ve Stephens (2012) makalesinden ve COSO (2013) "İç Kontrol: Bütünleşik Çerçeve Raporu" adlı çalışmadan faydalanılmıştır.

² Hitit Üniversitesinin Refinitiv Thomson Reuters Eikon ve Data Stream adlı veri tabanlarından elde edilmiştir.

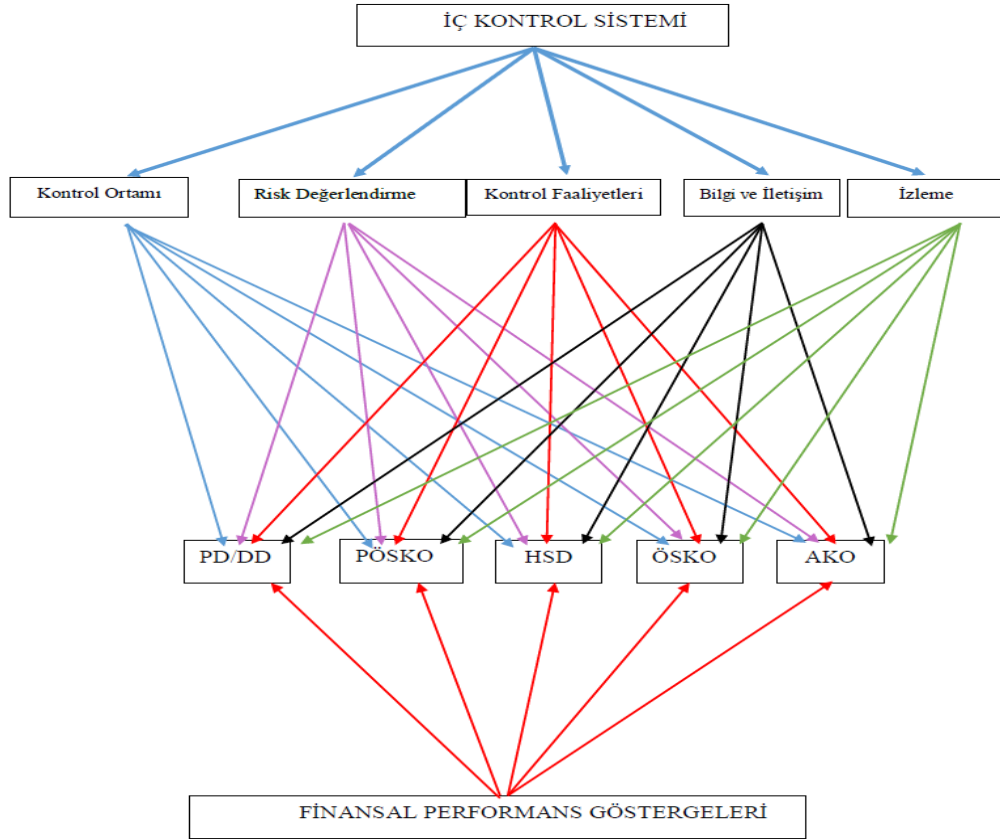
çıkması analizde kullanılan verilerin oldukça güvenilir olduğunu gösterir (George ve Mallery 2019: 141-148). Yapılan çalışmada anket sorularına ilişkin Cronbach's Alpha katsayısı 0.879 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, İKS ile ilgili anket soruları aracılığıyla elde edilen verilerin, bir başka ifadeyle iç kontrol sisteminin etkinliğine yönelik verilerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın ikinci veri setinin oluşturan, finansal performans göstergeleri ise doğrudan şirketlerin finansal tabloları kullanılarak hesaplanmıştır. Bu sebeple, verilerin geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

3.5. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Şirketlerde, muhasebe ve yönetim suistimallerinin önlenmesinde İKS çok kritik bir rol üstlenmektedir. Bu sistemin etkinliğinin sürekli kılınması, olabilecek birçok hata ve hileyi önleyeceği, şirket varlıklarının daha etkin kullanılmasını sağlayacağı, bununda şirket karlılığına ve firma değerine olumlu yansıtacağı iddia edilmektedir. Bu nedenle, çalışmada İKS ile finansal performans arasındaki ilişkinin test edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma sorusuna yönelik Şekil:1'de gösterilen model geliştirilmiştir.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

3.5.1 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı çerçevesinde, 1 adet ana hipotez, 5 adet alt hipotez geliştirilmiştir. Araştırmada test edilecek hipotezler aşağıda sunulmuştur.

Ana Hipotez:

H1: İç kontrol sistemi etkinliğinin finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

Alt Hipotezler:

H1₁: Kontrol ortamı unsurunun finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H1₂: Risk değerlendirme unsurunun finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H1₃: Kontrol Faaliyetleri unsurunun finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H1₄: Bilgi ve İletişim unsurunun finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H1₅: İzleme unsurunun finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

4. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırmada BIST(XKURY) kurumsal yönetim endeksindeki 41 şirkete uygulanan anket aracılığıyla şirketlerin İKS etkinlikleri tespit edilmiş, daha sonra tanımlayıcı istatistikler ile İKS unsurlarına (kontrol ortamı, risk değerlendirme, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim, izleme) ait soruların her birinin ayrı ayrı olmak üzere tanımlayıcı istatistikleri tespit edilmiştir.

4.1. İç Kontrol Sistemi Etkinliği

BIST(XKURY) kurumsal yönetim endeksindeki 41 şirkete uygulanan anket aracılığıyla şirketlerin iç kontrol etkinlikleri tespit etmek amacıyla, iç kontrol sistemi etkinliğine yönelik sorulara verilen 1 ile 5 arasındaki puanların SPSS aracılığı ile aritmetik ortalamaları alınmış, daha sonra standart sapması hesaplanmıştır. Daha sonra, en yüksek puandan (5) başlayarak hesaplanan standart sapma (0,562) kadar eksilterek İKS etkinlik aralıkları (ölçütleri) belirlenmiştir. Daha sonra bu ölçütlerden yararlanarak, kapsama dâhil olan şirketlerin İKS etkinlik düzeyleri tespit edilmiştir.

Tablo 5: İç Kontrol Sistemi Etkinliği Puan Tablosu

Kademe	Hesaplama	Aralık Değer	Sınıflama
1	5-0,562=4,438	5≥ İç kontrol >4,438	Mükemmel
2	4,438-0,562= 3,818	4,338 ≥ İç kontrol > 3,818	Çok İyi
3	3,818-0,562= 3,258	3,818 ≥ İç kontrol > 3,258	İyi

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 5'e göre, 5 ile 4,438 arası ortalamaya sahip olan şirketlerin İKS etkinlikleri mükemmel, 4,438 ile 3,818 arası olanlar çok iyi, 3,818 ile 3,258 arası olanlar iyi şeklinde değerlendirilecektir. Belirlenen bu ölçütlerden yararlanarak, kapsama dâhil olan şirketlerin İKS etkinlik sıralaması Ek-1'de verilmiştir. Buna göre, İKS etkinliği 41 şirketin 20'sinde mükemmel, 13'ünde çok iyi, 8'inde iyi konumda olduğu görülmektedir (Ek-1)

4.1.1. İç Kontrol Sistemi Etkinliğine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

İKS'nin finansal performans üzerindeki etkisine tespitine dair yapılan çalışmada, İKS ve unsurlarının etkinliğine yönelik tanımlayıcı istatistikler Tablo 6'da verilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 6: İç Kontrol Sistemi Etkinliğine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Standart Sapma
İç Kontrol	41	4.320	0.5621361
Kontrol Ortamı	41	4.414	0.5522957
Risk Değerlendirme	41	4.237	0.695861
Kontrol Faaliyetleri	41	4.292	0.6069968
Bilgi ve İletişim	41	4.310	0.6015098
İzleme	41	4.347	0.558676

Tablo 6 incelendiğinde, İKS'nin genel ortalamasının 4.32 olduğu görülmektedir. Bu ortalama, uygulama yapılan şirketlerin İKS'nin mükemmel olmadığını ancak çok iyi durumda olduğunu göstermektedir. Kontrol ortamına yönelik soruların ortalama değeri 4.41 olarak hesaplanmıştır. Uygulamaya katılan şirketlerin kontrol ortamlarının mükemmel olmasa bile, oldukça etkin olduğunu söylemek mümkündür. Şirketlerin etkin bir İKS oluşturmada temel yapı olan kontrol ortamı unsurunu başarılı bir şekilde oluşturulduğunu göstermektedir. Risk değerlendirme unsurunun genel ortalaması 4.23 tür. Araştırma yapılan şirketlerde risk değerlendirme sürecinin mükemmel olmadığını ancak oldukça etkin olduğu söylenebilir. Kontrol faaliyetleri genel ortalaması 4.29 dur. Katılımcı şirketlerin, kontrol faaliyetleri ile ilgili aldıkları tedbirlerin ve koydukları kuralların etkin bir şekilde uygulandığını ancak bu etkinliğin mükemmel boyutlarda olmadığı söylenebilir. Bilgi ve iletişim unsurunun genel ortalaması 4.31 olduğu görülmektedir. Bilgi ve iletişim süreçlerinin yeterli düzeyde etkin olduğu ancak mükemmel olmadığı şeklinde yorumlanabilir. İzleme unsuruna ait sorulara verilen cevaplar analiz edildiğinde genel ortalama değerin 4.34 olduğu görülmektedir. Bu durum, uygulamaya katılan şirketlerde izleme unsurunun yeterince etkin olduğunu ancak mükemmel düzeyde olmadığını göstermektedir. Şirketlerin, iç kontrol sistemlerini mükemmel etkin hale getirilebilmesi için risk değerlendirme ve kontrol faaliyetleri gibi faaliyetlere daha fazla önem vermeleri gerektiği söylenebilir.

4.2. İç Kontrol Sistemi Etkinliği ve Finansal Performans Arasındaki Korelasyon

İç kontrol sistemi etkinlik düzeyi ile kapsama dahil olan şirketlerin finansal performans göstergeleri arasındaki ilişkiye yönelik olarak yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 7'de özetlenmiştir.

Tablo 7: İç Kontrol Sistemi Etkinliği ve Finansal Performans Arasındaki Korelasyon

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişkenler				
	PD/DD	HSD	PÖSKO	ÖSKO	AKO
İç Kontrol	0.3260	0.3644	0.5829	0.7426	0.5560
Kontrol Ortamı	0.2944	0.3294	0.5408	0.6973	0.5231
Risk Değerlen-	0.3044	0.3308	0.5239	0.6593	0.4993
Kontrol Faaliyetleri	0.3847	0.3682	0.5587	0.7204	0.5721
Bilgi ve İletişim	0.2190	0.3186	0.5431	0.6591	0.4325
İzleme	0.3160	0.3526	0.5533	0.7330	0.5710

Tablo 7 incelendiğinde bağımsız değişken olan İKS unsurlarının bağımlı değişken olan finansal performans göstergeleri arasında bir ilişkinin olduğu korelasyon analizi sonucu görülmektedir. Ancak tüm İKS unsurlarının piyasa esaslı göstergeler olan PD/DD ve HSD arasındaki ilişki var olmakla birlikte bu ilişkinin zayıf olduğu görülmektedir. Bu sonucun sebebi olarak, borsada şirket hisselerine talep gösteren yatırımcının, yatırım kararını verirken şirketin mali verilerini kullanmamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle, yatırımcının yatırım kararını alırken piyasadaki söylentilerden ve haberlerden daha fazla etkilendiği, şirketin kurumsal işleyişinden, şirketin mali verilerinden fazla etkilenmediğini söylemek mümkündür. Ancak, bu durum yatırımcının yatırım kararını verirken şirketin kurumsal işleyişiyle hiç ilgilenmediği anlamına gelmemektedir. Yatırımcılar, kurumsal işleyişle ilgilenmekte ancak yatırım kararını alırken bu faktörü tek başına yeterli bir faktör olarak görmediklerini söylemek mümkündür.

Öte yandan İKS unsurlarının PÖSKO, ÖSKO ve AKO olarak ifade edilen karlılık oranları arasındaki ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin güçlü olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak, İKS'nin etkinliğinin artırılması veya etkinliğin sağlanması durumunda, şirketlerdeki hata ve hilelerin minimuma indirilebilmesi, maliyetlerin düşürülebilmesi, gelirlerin artırılması ve bunun sonucunda net karın yükseltilmesinin mümkün olduğundan kaynaklandığı söylenebilir.

İKS unsurları açısından olaya bakıldığında, ÖSKO'nun tüm unsurlar için en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bunun anlamı; şirketlerin hata ve hileleri önleyebilecek, önlenemiyorsa nasıl ve kimler tarafından yapıldığını tespit edebilecek fiili kontrollerin yapılması, şirket karlılıklarını artırmaktadır. Yine benzer şekilde izleme faaliyetlerinin (iç denetim, bağımsız denetim, vb.) etkin bir

şekilde yapılması kontrol faaliyetlerini destekleyici bir etkiye sebep olmakta bu da hata ve hilenin daha da azalmasına ve şirket karlılıklarının yükselmesine etki etmektedir. Tüm bu durum, ÖSKO üzerinde en önemli etkiye sahip olan unsurun kontrol faaliyetleri ve izleme olduğu sonucunu desteklemektedir.

4.3. İç Kontrol Sistemi Etkinliğinin Finansal Performansa Etkisi

Literatür incelendiğinde, İKS'nin bağımsız değişken, finansal performansın bağımlı değişken olduğu, İKS'nin bir sebep, finansal performansın bir sonuç olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiayı test etmek amacıyla, oluşturulan veri seti regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizi sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 8'de özetlenmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, İKS etkinliğinin tüm finansal performans göstergeleri üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. İç kontrol etkinliği, PD/DD için %10 PÖSKO için %1 HSD için %10, ÖSKO için %1 ve AKO için %1 anlamlılık düzeyinde tüm model anlamlıdır. Regresyon analiz sonuçlarına göre, finansal göstergelerden PD/DD açısından yukarıda belirtilen etkinin, %11,4'ü, PÖSKO açısından %34,7'si, HSD açısından %13,3'ü, ÖSKO açısından %57,7'si ve AKO açısından %32,1'i İKS'nin etkinliği ile açıklanabilmektedir.

İKS etkinliği arttıkça uygulama yapılan şirketlerde finansal performansın da arttığı görülmektedir. İKS'nin etkinliğinin finansal göstergeleri olumlu yönde etkilemesinin nedeni, İKS'nin şirketlerdeki hata ve hileleri en aza indirgeyerek, şirketlerin karlılığına olumlu etki etmesi, bu durumda yatırımcıların talebini olumlu etkilemesinden kaynaklandığı sonucu olduğu söylenebilir. Literatürde İKS'nin finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı ilişkiler bulan ve çalışma sonucunu destekleyen birçok akademik çalışma mevcuttur. Bu çalışmalara örnek olarak; Muraleetharan (2011), Khamis H. Ali (2013), Mwakimasinde vd., (2014), Etengu ve Amony (2015), Hanif (2015), Kinyua, Kang'aru vd., (2016) verilebilir.

Tablo 8: İç Kontrol Sistemi Etkinliğinin Finansal Performansa Etkisi

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler				
	Piyasa PD/DD	Göstergeleri PÖSKO	HSD	Muhasebe Göstergeleri ÖSKO	AKO
Sabit Terim	1.098	-4.396	-4.514	-8.948	-4.853
İç Kontrol Etkinliği	0.6191*	3.591***	1.822*	3.960***	1.353***
Varyans Şişirme Faktörü(VIF)	<2	<2	<2	<2	<2
R ² (Düzeltilmiş)	0.114	0.347	0.133	0.577	0.321
F Değeri	2.53*	8.25***	2.55*	23.09**	10.83***
R	0.338	0.590	0.365	0.761	0.568

Not: *, ** ve *** sırasıyla 0,10, 0,05 ve 0,01 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Regresyon analizlerinde değişken varyans sorununa karşı dirençli standart hatalar kullanılmıştır.

Tüm bu bulgular dikkate alındığında, H1 hipotezinin kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle İKS'nin finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

4.4. İç Kontrol Sistemi Unsurlarının Finansal Performansa Etkisi

İKS unsurlarının ayrı ayrı finansal performans göstergeleri üzerindeki etkisi regresyon analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9 İKS unsurları ayrı ayrı incelendiğinde, bazı unsurların finansal performans üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir. Genel olarak, karlılık göstergeleri üzerinde kontrol faaliyetleri unsuru ile izleme unsurunun etkili olduğu, piyasa göstergeleri üzerinde ise kontrol ortamı hariç diğer tüm unsurların etkili olduğu söylenebilir. Bu sonuçların, literatürde yer alan Yetiş (2017); Kamaua (2016); Etengu ve Amony (2016); Collins (2014) ait çalışmalardaki sonuçlarla benzerlikler içerdiği görülmektedir.

İKS unsuru olan *kontrol ortamının* hiçbir finansal performans göstergesi için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Kontrol ortamı unsurunun, şirketler için tüm uygun ortamı ifade etmesi ve İKS'nin birinci unsuru olması fakat bu unsurun finansal performans göstergelerinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması tartışılabilir bir sonuç olduğu söylenebilir. Söz konusu sonucun uygulama yapılan şirketlerde, örgütsel yapının, şirkete bağlılığın, yetki ve sorumluluk şekilleri gibi yöntemlerin henüz tam anlamıyla yerleşmemiş olmasından kaynaklanabildiği söylenebilir. Bir başka deyişle H₁₁ hipotezi reddedilmiştir. Nitekim literatür incelendiğinde Kamau (2016) ve Eniola (2020) yaptıkları çalışmalarda benzer sonuca ulaşmıştır.

Tablo 9: İç Kontrol Sistemi Unsurlarının Finansal Performansa Etkisi

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler				
	Piyasa PD/DD	Göstergeleri PÖSKO	HSD	Muhasebe Göstergeleri ÖSKO	AKO
Sabit Terim	4.493	-2.138*	3.400	-9.952	-5.891
Kontrol Ortamı	0.416	1.671	1.449	1.751	1.135
Risk Değerlendirme	-0.046	-3,275*	1.225	-2.046	-2.621
Kontrol Faaliyetleri	0.131	6.103**	-4.820	3.392**	4.019**
Bilgi ve İletişim	-0,768**	1.598	-2.295	-0.032	-2.263
İzleme	0.712*	1.028	1.926	4.707***	3.074*
Varyans Şişirme Faktörü	<10	<10	<10	<10	<10
R ²	0.493	0.505	0.330	0.664	0.488
F Değeri	4.20***	2.44**	2.28*	10.55**	3.49***
R	0.705	0.712	0.578	0.816	0.699

Not: *, ** ve *** sırasıyla 0,10, 0,05 ve 0,01 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Regresyon analizlerinde değişken varyans sorununa karşın dirençli standart hatalar kullanılmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde, İKS unsurlarından *risk değerlendirme* unsurunun PÖSKO'yu istatistiksel olarak %10 anlamlılık düzeyinde, negatif fakat güçlü bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bunun sebebi olarak şirketlerde risk değerlendirme, risk olasılığını içeren tüm tehditleri analiz ederek en aza indirme veya kontrol altına alma çabasının şirketlerin piyasadaki karlılıklarındaki azalmanın etkisi olduğu sonucundan kaynaklanmakta olduğu söylenebilir. Risk değerlendirme unsurunun diğer performans göstergeleri üzerinde herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Sonuç olarak, risk değerlendirme unsurunun finansal performans göstergeleri üzerinde etkisinin anlamlı olmadığını söylemek mümkündür. Bu durumda H₁₂ hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuç, Kamau'nun 2016'da ve Yetiş'in 2017'de yaptığı çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

İKS unsurlarından *kontrol faaliyetlerinin*, PÖSKO'yu istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde ve pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Ayrıca kontrol faaliyetlerinin ÖSKO üzerinde istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir etkiye sahip olduğu, AKO üzerinde istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bunun sebepleri olarak; İKS unsuru olan kontrol faaliyetlerinin şirketlerdeki tüm faaliyetlerdeki başarısının sağlanmasının tüm karlılık oranlarını pozitif etkilemesi sonucundan kaynaklı olduğu söylenebilir. Kontrol faaliyetleri unsuru, direkt hata ve hileleri bulmaya ve önlemeye yönelik çalışmaların bütünü olması sebebiyle, karlılığa doğrudan etki etmesi anlaşılır bir sonuçtur. Bu söylem %5'lik hata payı düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Literatürde, kontrol faaliyetlerinin finansal performansı pozitif yönde ve güçlü olarak etkilediği sonucuna ulaşan birçok çalışma (Yetiş (2017); Kamau (2016); Etengu ve Amony (2016); Collins (2014); Muraleetharan (2013); Ahmed ve Muhammed (2018)) mevcuttur. Kontrol faaliyetleri unsurunun piyasa değeri göstergelerinden PÖSKO üzerindeki etkinin pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu etki istatistiksel olarak %5 hata payı ile anlamlıdır. PÖSKO üzerindeki etkinin %50,5'i kontrol faaliyetleri açıklanabilmektedir. Bu durum, kontrol faaliyetlerini etkinliği so-

nucu engellenen hata ve hileler ve varlıkların daha verimli kullanımı sebebiyle şirket karlılığının artmasına, bununla piyasa özsermaye karlılığı üzerinde olumlu etkide bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda, H1₃ hipotezinin kabul edilmiştir.

İç kontrol sistemi unsurlarından *bilgi ve iletişim*in PD/DD üzerinde istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı fakat negatif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ancak, buradaki ilişkinin çok zayıf düzeyde olması sonucun yorumlanmasını güçlendirmektedir. Çünkü beş göstergeden sadece bir tanesinde zayıf, negatif ve anlamlı ilişki çıkmıştır. Uygulama yapılan şirketlerde bilgi iletişim faaliyetlerinin başarılı bir şekilde uygulandığını bununla şirket hisselerinin değer kazanmasını sağladığı sonucu olduğu ancak bunun ters yönlü olması, bilgi iletişim faaliyetlerine yapılan maliyet sonucundan kaynaklanmakta olduğu söylenebilir. Sonuç olarak olaya geniş çerçeveden bakıldığında, bilgi ve iletişim unsurunun finansal performans üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmek gerekir. Bu durumda, H1₄ hipotezinin reddedilmiştir. Bu sonuç, Yetiş'in 2017 yaptığı çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 9 incelendiğinde, İKS unsurlarından *izlemenin* PD/DD üzerinde istatistiksel olarak %10 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca izleme unsurunun ÖSKO üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu ve AKO üzerinde %10 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Uygulama yapılan şirketlerde, izleme unsurunun ÖSKO açısından pozitif çıkması, şirket ortaklarının toplam varlıklar üzerindeki haklarının korunduğu ve temsil konusunda başarılı olduklarını göstermekte bununla şirket finansal performansına yansımaları şeklinde olduğu söylenebilir. Ayrıca şirketlerde AKO'nun pozitif ve anlamlı çıkması şirketin varlıklarını etkin bir şekilde kullandığını ifade etmekte olduğu şeklinde yorumlanabilir. Uygulama yapılan şirketlerde izleme faaliyetinin PD/DD üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisi, şirket faaliyetlerinin gerektirdiği şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini piyasalarda pozitif etkisi sonucundan kaynaklandığı söylenebilir. İzleme unsurunu etkin kılmak için şirket yönetimi iç denetim birimini etkinleştirir. İç denetim ise şirket hedeflerine ulaşmada, şirketin önündeki engellerin belirlenmesi ve bunlara karşı önlemlerin alınmasında şirket yönetimine yardımcı olur. İç denetimin etkin olması, şirketin varlıklarını daha verimli kullanmasına, bu da şirketin karlılığının artmasına neden olur. Collins (2014), Yetiş (2017), Kamau (2016), Etengu ve Amony (2016), Ahmed ve Nganga (2019) gibi çalışmaların sonuçları, mevcut çalışmadaki bu sonucu destekler niteliktedir. Bu durumda, H1₅ hipotezinin kabul edildiğini söylemek mümkündür.

Tüm bunlara ek olarak İKS unsurlarının hiçbirinin HSD üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Bu sonuç İKS'nin şirket içi yönetim kontrol denetim mekanizmaları ile ilgili olduğu yatırımcının tercihleri ile direk etkisinin olmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

5.Sonuç

Şirketlerde etkin bir İKS şirket faaliyetlerinin kontrol edilmesini sağlamaktadır. Tek pazar haline gelen dünya ve yaşanan hızlı gelişmeler, şirketlere yeni iş alanları sunarken büyük sorumluluklar da yüklemektedir. Söz konusu sorumluluklar şirketlerin sürdürülebilirliklerini ve karlılıklarını devam ettirmelerini etkileyebilmektedir. Bir başka ifadeyle, günümüz iş dünyasında var olabilmenin ön koşulu, şirketlerde İKS etkinliğinin sağlanmasıdır.

Çalışmada, BIST(XKURY) kurumsal yönetim endeksindeki şirketlerin kurumsallaşma bakımından Türkiye'deki en iyi şirketler olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de şeffaf, hesap verebilir, adil ve sorumluluk ilkeleri etrafında yönetildiğine dair derecelendirme raporları olduğu dikkate alındığında İKS'nin mükemmel olması gerektiği söylenebilir. Ancak sözkonusu şirketlerde İKS'nin yeterli seviyede uygulanmasına rağmen mükemmel olmadığı ortaya konulmuştur. Bu nedenle sözkonusu şirketlerin finansal performanslarını artırmak için İKS etkinliğini artırmaları ve bu etkinliğin devamlılığının sağlanması gerekmektedir.

Çalışma sonucunda, İKS etkinliğinin finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bulunan bu sonuç kurumsal yönetim endeksindeki şirketlerin İKS etkinliğinin finansal performansı olumlu etkilediği sonucunu ortaya koymuştur. Bir başka ifadeyle, karlılıklarını

arttırmak isteyen şirket yönetimlerinin, İKS'ni sürekli etkin kılabilecek yatırımlardan kaçınmamaları gerektiğini, piyasa değeri göstergelerini iyileştirmek isteyenlerin ise sadece İKS'nin tek başına yeterli olmayacağını bilmeleri gerektiğini ifade etmek mümkündür. Nitekim burada ifade edilen sonuçlar literatürle de uyumludur.

İKS unsurları açısından analiz sonuçları yorumlandığında, kontrol faaliyetlerinin muhasebe ve piyasa esaslı karlılık oranları ile pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu, izleme faaliyetlerinin hem piyasa esaslı karlılık oranı hem de muhasebe esaslı karlılık oranları üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

İKS unsurları açısından analiz sonuçları yorumlandığında, kontrol faaliyetleri unsuru ve izleme unsuru ile karlılık göstergeleri arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu, bu çerçevede kontrol faaliyetleri ve izleme unsurunun karlılık göstergeleri üzerindeki etkisinin pozitif ve anlamlı olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka ifadeyle, karlılıklarını arttırmak isteyen şirket yönetimlerinin İKS unsurlarından kontrol faaliyetleri ve izleme unsuruna özellikle dikkat etmeleri gerektiği ifade edilebilir. Zira bu iki unsur doğrudan hata ve hilelerin tespit edilmesine ya da önlenmesine hizmet etmektedir. Hata ve hilelerin önlenmesi ya da tespit edilmesi şirkette çalışan personelin daha dikkatli çalışmasına, şirket varlıklarının daha verimli kullanılmasına, korunmasına, daha uzun süre kullanılmasına vesile olur. Bu durum şirketlerin karlılıklarına ve sürekliliklerine doğrudan etki eder. Kontrol faaliyetleri unsurunun etkinliğinin şirketlerin karlılığını olumlu etkileyerek, mali durumlarının daha güçlenmesine ve yatırımcıların ilgisinin şirket üzerine toplanmasına neden olur ve şirketin piyasa değeri yükselir. İzleme unsurunun etkinliği, şirket yönetimlerinin şirketin İKS'ni denetlemek için, iç denetim birimi kurmak, hatta denetim komiteleri oluşturarak ve hatta şirketi finansal bilgilerine olan güvenilirliği artırmak için bağımsız denetim hizmeti alarak yatırımcının güvenini kazanmaya yol açar. Şirket yönetimlerinin bu tür denetim mekanizmalarına önem vermesi yatırımcıların şirketin mali verilerine olan güvenlerinin artmasına ve yatırımcıların şirkete olan yatırım iştahlarının artmasına sebep olur. Tüm bu etkileşim sonucunda şirketin piyasa değeri artan talep sonucu artmaya başlar. Bu nedenle, şirket yönetimlerinin piyasa değerini iyileştirmek için izleme unsuruna özel önem vermeleri gerektiği söylenebilir. Kontrol ortamı unsurunun, finansal performans göstergeleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç teoriye uygun olmamakla örgüt kültürünün oluşmadığı düşüncesini doğurmaktadır. Diğer bir ifade ile uygulama yapılan şirketlerde, örgütsel yapının, şirkete bağlılığın, yetki ve sorumluluk gibi yöntemlerin henüz tam anlamıyla yerleşmemiş olduğu sonucundan kaynaklanabileceği söylenebilir. Buradan hareketle, çalışmaların daha spesifik hale getirilerek kontrol ortamı, kontrol faaliyetleri, risk değerlendirme, bilgi iletişim ve izleme faaliyetleri açısından performansa etkisi daha ayrıntılı incelenip bu unsurlardan hangilerinin performans üzerinde çok daha etkili olduğu, diğerlerinin niçin etkili olmadığına yönelik araştırmaların sayısının artırılması önerilebilir. Benzer şekilde BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde (BIST-XUSRD) işlem gören şirketler üzerinde de benzer içerikte bir çalışma gerçekleştirilmesi ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte şirket karar süreçlerine ve risk yönetim süreçlerine etkilerine ilişkin sonuçlarında elde edilmesini sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Abdullahi, H., Abdullahi, M. H., ve Muturi, W. (2016). Effect of Internal Control Systems on Financial Performance of Higher Education Institutions in Puntland. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, IV (12), 762-780.
- Adegboyegun, A. E., Ben-Caleb, E., Ademola, A. O., Oladutire, E. O., ve Sodeinde, G. M. (2020). Internal Control Systems and Operating Performance: Evidence From Small And Medium Enterprises (SMEs) in Ondo State. *Asian Economic and Financial Review*, 10(4), 469-479.
- Ahmed, A. M., ve Muhammed, A. A. (2018). Internal Control Systems & its Relationships with The Financial Performance in Telecommunication Companies—A Case Study of Asiacell. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 7(11), 82-88.

- Ahmed, S. O. ve Nganga, P. (2019). Internal Control Practices and Financial Performance of County Governments in The Coastal Region of Kenya. *International Journal of Current Aspects*, 3(V), 28-41.
- Akyel, R. (2010). Türkiye’de İç Kontrol Kavramı, Unsurları ve Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 83-97.
- Akimana, K. J. (2019). Effect of Internal Controls on Financial Performance of Small and Medium Enterprises in Nairobi County, ,(Unpublished Doctoral Thesis), United States International University, Africa.
- Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., ve Fadzil, F. H. B. (2014). The Measurements of Firm Performance's Dimensions. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 6(1), 24-49.
- Alkan, G., ve Doğan, O. (2020). İç Kontrol Sisteminin İşletmelerin Finansal Performansına Etkileri: Bist İmalat Sektöründeki Firmalar Üzerine Bir Araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 91-102.
- Asiligwa, M., ve Rennox, G. (2017). The Effect of Internal Controls on The Financial Performance of Commercial Banks in Kenya. *IOSR Journal of Economics and Finance*, 8(3), 92-105.
- Atmaca, M. (2012). Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 191-205.
- Ayrıçay, Y., ve Türk, V. E. (2014). Finansal Oranlar ve Firma Değeri İlişkisi: BİST’de Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (64), 53-70.
- Bayrakdaroğlu, A. (2010). Mülkiyet Yapısı ve Finansal Performans: İMKB Örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 11-20.
- Ceyhan, İ. ve Apan, M. (2014). COSO İç Kontrol Modelinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi: Bir Hastane Uygulaması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 179-198.
- Channar, Z. A., Khan, M., ve Shakri, I. H. (2015). Internal Control Effectiveness & its Relationship with Financial Performance. *Formerly Journal of Management and Social Sciences*, 11(2), 92-107.
- Collins, O.O. (2014). Effect of Internal Control on Financial Performance of Micro-Finance Institutions in Kisumu Central Constituency, Kenya. *Journal of Scientific Research and Essay*, 3, 139-155.
- COSO. (2013). Internal Control Integrated Framework Executive Summary. 1-10. Erişim Adresi: <https://dair.nps.edu/bitstream/123456789/2964/1/SEC809-SMP-13-0077.pdf>.
- Çiğdem Canbay F. (2018). İç Kontrol Sisteminin Kurumsal Yönetim Üzerindeki Etkileri: BİST Kurumsal Yönetim Endeksi Kapsamındaki Şirketlerde Uygulama. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Eke Gift, O. (2018). Internal Control and Financial Performance of Hospitality Organisations in River State. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 6(3), 32-52.
- Eniola, A. A. (2020). Internal Control Procedures and Firm’s Performance. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 9(2), 6407-6415.
- Elbannan, M. A. (2009). Quality of Internal Control over Financial Reporting, Corporate Governance and Credit Ratings. *International Journal of Disclosure and Governance*, 6(2), 127-149.

- Erdoğan, M. (2016). Konaklama İşletmelerinde İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi ve İşletme Performansı İlişkisi: Bir Uygulama. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Etengu, O. R. ve Amony, M. (2016). Internal Control System and Financial Performance in Non-Governmental Organisations in Uganda: A Case Study of International Union for Conservation of Nature. *International Journal of Contemporary Applied Sciences*, 3(2), 328-347.
- Ejoh, N. ve Ejom, P. (2014). The Impact of Internal Control Activities on Financial Performance of Tertiary Institutions in Nigeria. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(16), 133-143.
- Fadzil, F. H., Haron, H., ve Jantan, M. (2005). Internal Auditing Practices and Internal Control System. *Managerial Auditing Journal*. 20(8), 844-866.
- Feng, M., Li, C., McVay, S. E., ve Skaife, H. (2015). Does Ineffective Internal Control Over Financial Reporting Affect A Firm's Operations? Evidence From Firms' Inventory Management. *The Accounting Review*, 90(2), 529-557.
- George, D., ve Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 Step By Step: A Simple Guide And Reference*. (12th ed) Routledge.
- Hanif, M. (2015). The Impact of Internal Control Systems on Financial Performance of Banks: A Case of Banks in Pakistan. (Unpublished Doctoral Thesis) Business Administration, Iqra University. Pakistan.
- Hatunoğlu, Z., Koca, N. ve Killı, M. (2012). İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(20), 169-189.
- Hermanson, D. R., Smith, J. L. ve Stephens, N. M. (2012). How effective are organizations' internal controls? Insights into specific internal control elements. *Current Issues in Auditing*, 6(1), A31-A50.
- Ibrahim, S., Diibuzie, G. ve Abubakari, M. (2017). The Impact of Internal Control Systems on Financial Performance: The Case of Health Institutions in Upper West Region of Ghana. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(4), 684-696.
- Kabuye, F., Kato, J., Akugizibwe, I. ve Bugambiro, N. (2019). Internal Control Systems, Working Capital Management and Financial Performance of Supermarkets. *Cogent Business and Management*, 6(1), 1-18.
- Kanca, S. (2020). İç Kontrol Sistemi ve Kurumsal Yönetim İlkelerinin Finansal Performansa Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora) Tezi Avrasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kara, M. (2018). Kalite Yönetim Sistemleri ile İç Kontrol Sistemi Uygulamaları Arasındaki Etkileşimin Değerlendirilmesi ve bir Araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karakaya, G. (2016). Çalışan Hileleri ve İç Kontrol İlişkisi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 330, 159-172.
- Karakoç, M. ve Özdemir, S. (2016). İç Kontrolde COSO ve ICFR İlişkisi. *Elektronik SB Dergisi*, 56(15), 141-152.
- Kamau, J. (2016). Effects of Internal Control Practices on Financial Performance of Small and Medium Enterprises in Nairobi County. (Unpublished Doctoral Thesis). University of Nairobi. Kenya
- Kepekçi, C. (1982). *İşletmelerde İç Kontrol Sisteminin Etkinliğini Sağlamada İç Denetimin Rolü* (1.Baskı). Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 251-171. Eskişehir.

- Khamis, A. H. (2013). Contribution of Internal Control System to the Financial Performance of Financial Institution A Case of People's Bank of Zanzibar Ltd. (Unpublished Doctoral Thesis), Mzumbe University. Tanzania
- Kinyua, J. K., Gakure, R., Gekara, M. ve Orwa, G. (2015). Effect of Internal Control Environment on The Financial Performance of Companies Quoted in The Nairobi Securities Exchange. *International Journal of Innovative Finance and Economics Research*, 3(4), 29-48.
- Muraleetharan, P. (2011). Internal Control and Impact of Financial Performance of The Organizations (Special Reference Public And Private Organizations İn Jaffna District). In International Conference on Business & Information [C/OL]. Jaffna.
- Muraleetharan, P. (2013). Control Activities and Performance of Organizations (special reference in Jaffna District). *International Journal of Marketing, Financial Services and Management Research*, 2(4), 10-16.
- Mwakimasinde, M., Odhiambo, A. ve Byaruhanga, J. (2014). Effects of Internal Control Systems on Financial Performance of Sugarcane Out Grower Companies İn Kenya. *Journal of Business and Management*, 16(12), 62-73.
- Odek, R. ve Okoth, E. (2019). Effect of Internal Control Systems on Financial Performance of Distribution Companies in Kenya. *Research Journal of Finance and Accounting*, 10 (11), 10-32.
- Ogbebor, P., Osundina, O. ve Oyamendan, N. (2020). Internal Control and the Financial Performance of Selected Deposit Money Banks Listed in Nigeria. *Developing Country Studies*, 10/4, 61-73.
- Outecheva, N. (2007). Corporate Financial Distress: An Empirical Analysis of Distress Risk, (Unpublished Doctoral Thesis) The University of St.Gallen, Graduate School of Business Administration, Economics, Law and Social Sciences, St.Gallen.
- Özçetin, N. (2017). Süt Üretim İşletmelerinde Risk Yönetimi ve İç Kontrol Bir Araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Pakurar, M., Haddad, H., Janos, N., Jozsef, P. ve Olah, J. (2019). The Impact of Supply Chain Integration and Internal Control on Financial Performance in the Jordanian Banking Sector. *Sustainability*, 11(5), 1248.1-20.
- Phiri, J. (2017). Investigating the Link Between Internal Controls and Financial Performance in Technical Colleges: A Case of Kabwe, (Unpublished Doctoral Thesis) Institute of Technology. Information and Communications University, Zambia.
- Polat, E. (2018). Aile Şirketlerinde Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde Kurumsal Risk Yönetimi ve İç Kontrol Sistemi TR3 Bölgesi Uygulaması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya.
- Pradana, G. A. (2019). Relationship Between the Effectiveness of Internal Control and Financial Performance of Manufacturing Companies in the United States 2013-2017. (Unpublished Doctoral Thesis). Northern Illinois University, Chicago.
- Soudani, S. N. (2013). The Impact of Implementation of E-Accounting System on Financial Performance with Effects of Internal Control Systems. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(11), 17-28.
- Şenol, Z. ve Ulutaş, A. (2018). Muhasebe Temelli Performans Ölçümleri ile Piyasa Temelli Performans Ölçümlerinin CRITIC ve ARAS Yöntemleriyle Değerlendirilmesi. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 55(641), 83-102.

- Şit, Ahmet, (2018), Demir-Çelik Sektöründe Faaliyet Gösteren Ticari ve İmalat Firmalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi ve İç Kontrol Sistemlerinin Finansal Performansa Etkisi: Hatay İli Örneği, (yayınlanmamış Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Tang, A. P. ve Xu, L. (2007). Institutional Ownership, Internal Control Material Weakness and Firm Performance. Internal Control Material Weakness and Firm Performance, Working Paper, Morgan State University, 1(11), 1-47. (November 1, 2007).
- Uzay, Ş. (1999), *İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış Denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma*. Sermaye Piyasası Kurulu. Yayın, No: 132, 1. Baskı, Ankara.
- Yang, L., Qin, H., Gan, Q. ve Su, J. (2020). Internal Control Quality, Enterprise Environmental Protection Investment and Finance Performance: An Empirical Study of China's A-Share Heavy Pollution Industry. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6082.
- Yetiş, Zekeriya (2017), "İç Kontrol Sisteminin İşletme Performansı Üzerindeki Etkisi: Otel İşletmeleri Örneği" (Yayınlanmış Master Tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EK-1: BIST (XKURY) Şirketlerin İç Kontrol Sistemi Etkinliği (2019)

Kod	Şirket İsmi	İç Kontrol	İç Kontrol Etkinliği
1	AKSGY Akış Gayrimenkul Yat.A.Ş	5	Mükemmel
2	ASELS Aselsan Elektronik San.TicA.Ş	5	Mükemmel
3	DOHOL Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş	5	Mükemmel
4	HURGZ Hürriyet Gazetecilik ve Mat.A.Ş	5	Mükemmel
5	OTKAR Otokar Oto. San. Ve Tic. A.Ş	5	Mükemmel
6	TATGD Tat Gıda San.A.Ş	5	Mükemmel
7	TUPRS TÜPRAŞ Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş	5	Mükemmel
8	TTRAK Türk Traktör ve Ziraat Mak. A.Ş	5	Mükemmel
9	AEFES Anadolu Efes Biraçılık ve Malt San.A.Ş	4.95	Mükemmel
10	ANSGR Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi	4.90	Mükemmel
11	GRNY Garanti Yatırım Ortaklığı A.Ş	4.90	Mükemmel
12	YKBNK Yapı ve Kredi Bankası A.Ş	4.80	Mükemmel
13	CRDFA Creditwest faktörink A.Ş	4.75	Mükemmel
14	PETUN Pınar Entegre Et ve Un San.A.Ş	4.65	Mükemmel
15	HALKB Türkiye Halk Bankası A.Ş	4.65	Mükemmel
16	VESTL Vestel Elektronik San. Ve Tic.A.Ş	4.50	Mükemmel
17	LOGO Logo Yazılım San ve Tic.A.Ş	4.45	Mükemmel
18	ARCLK Arçelik A.Ş	4.45	Mükemmel
19	AKMGY Akmerkez Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş	4.40	Mükemmel
20	PGSUS Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş	4.40	Mükemmel
21	AKSA Aksa Akrilik Kimya San. A.Ş	4.35	Çok İyi
22	SISE Türkiye Şişe Cam ve Cam Fab.A.Ş	4.35	Çok İyi
23	DOAS Doğu Otomotiv Tic.A.Ş	4.30	Çok İyi
24	HLGYO Halk Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş	4.30	Çok İyi
25	TAVHL Tav Holding A.Ş	4.30	Çok İyi
26	COLLA Coca Cola İçecek A.Ş	4.20	Çok İyi
27	EREGL Ereğli Demir Çelik Fab.A.Ş	4.20	Çok İyi
28	PRKAB Türk Pyrsamian Kablo ve Sistemleri A.Ş	4.20	Çok İyi
29	PRKME Park Elektrik Üretim Madencilik San. ve Tic.A.Ş.	4.05	Çok İyi
30	ENKAI Enka İnş. ve Tic. San.A.Ş	4	Çok İyi
31	PNSUT Pınar Süt Mamulleri San.A.Ş.	3.90	Çok İyi
32	GARFA Garanti Faktöring A.Ş	3.90	Çok İyi
33	ALBRK Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş	3.85	Çok İyi
34	İHEVA İhlas Ev Aletleri İmalat San ve Tic. A.Ş.	3.55	İyi

EK-1:(Devamı) BIST (XKURY) Şirketlerin İç Kontrol Sistemi Etkinliği (2019)

Kod	Şirket İsmi	İç Kontrol	İç Kontrol Etkinliği
35	DGGYO Doğu Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş	3.50	İyi
36	TTKOM Türk Telekomünikasyon A.Ş	3.50	İyi
37	PINSU Pınar Su ve İçecek San. Ve Tic. A.Ş	3.40	İyi
38	IHLAS İhlas Holding A.Ş	3.40	İyi
39	GLYHO Global Yatırım Holding A.Ş	3.40	İyi
40	AGHOL Anadolu Grubu Holding A.Ş.	3.40	İyi
41	TRCAS Turcas Petrol A.Ş	3.30	İyi

EFFECT OF INTERNAL CONTROL SYSTEM ON FINANCIAL PERFORMANCE OF COMPANIES: AN APPLICATION IN BIST COMPANIES

Extended Abstract

Aim: The internal control system is seen as a tool that can prevent mistakes and losses in companies, ensure reliability in financial reports and improve company performance. In international literature reviews, there is a general belief that the internal control system improves financial performance and there are lots of studies which shows that it improves financial performance. On the other hand, looking at the national literature, it is noted that the number of studies based on the impact of the internal control system on financial performance is few. In addition, when a small number of studies are examined, it can be said that there is no general consensus that the internal control system improves financial performance or which of each element of the internal control system is active and effective in financial performance. To fill the gap in the national literature and eliminate uncertainty, the study aimed to determine the impact of internal control system activities on financial performance of companies in the BIST (XKURY) Corporate Governance Index in Turkey. Thus, it is aimed to present a broad perspective by revealing which elements of the internal control system have an impact on which financial performance criteria. In addition, it was investigated which element was not effective in financial performance success and recommendations and evaluations were made.

Method(s): Two different data sets were used in the study. First, the survey method was used to determine the effectiveness of the internal control system. From 49 companies in the BIST (XKURY) Corporate Governance Index, the effectiveness of the internal control system was determined by applying a survey to people in the position of director and deputy director working in units related to the internal control system. Second, financial ratios obtained from the annual financial statements of companies and financial databases of universities and indicators to be used in the study were obtained in order to reveal the financial performance of the companies involved in the application and whose internal control system effectiveness was determined. Of these indicators, market-based ones are market value/ book value, stock value, market equity profitability ratio and accounting-based ones are active profitability ratio, equity profitability ratios. The indicators in question are rates that are often used in the literature to reveal the financial performance of companies. In order to determine the relationship between the internal control system and the financial performance of the companies in the BIST (XKURY) corporate governance index, correlation analysis and then multiple regression analysis to determine the effect of the internal control system activities of the companies included in the 2019 BIST (XKURY) corporate governance index on financial performance and Efforts have been made to determine the effects of each of the internal control system elements on financial performance separately.

Findings: In the study, in terms of internal control system elements, a statistically significant relationship was not found in any of the financial indicators selected with the control environment. On the other hand, it has been determined that the control activities component has a positive and statistically significant effect on return on equity, return on assets and return on market equity. In addition, the monitoring element has been found to have a positive and statistically significant effect on return on equity, return on assets and market value / book value. It has been determined that the risk assessment element has a negative but statistically significant effect on the market equity return rate. It has been determined that the information communication element, another element of the internal control system, has a negative but statistically significant effect on market value / book value. It has been demonstrated that control activities and monitoring elements, which are among the elements of the internal control system, strongly increase the financial performance. As a result of all these findings, it has been determined that the effectiveness of the internal control system affects the financial performance positively and significantly.

Conclusion: As a result of the study, it was found that the internal control system is applied very well in companies in the BIST (XKURY) Corporate Governance Index, which improves the financial performance of companies. In addition, it was found that control activities and monitoring elements from internal control system elements have a positive and significant impact on accounting and market-based profitability ratios. In other words, companies should pay particular attention to control activities and monitoring from elements of the internal control system to achieve the goal of profitability. These two elements directly serve to detect or prevent mistakes and cheats. Preventing mistakes and cheats will result in efficient use of resources and increased profitability. It can be said that the effectiveness of the company's control activities and monitoring elements may be one of the indicators that will allow investors to turn to the company. In addition, it can be said that the effectiveness of the monitoring element will contribute to increasing investors' confidence in the business. Therefore, businesses should make control activities and monitoring elements as effective as possible.

On the other hand, the control environment, another element of the internal control system, has been found to have no effect on financial performance indicators. However, it is considered that the control environment should have a positive effect. This result raises to the idea that organizational culture is not formed in companies. In other words, in companies that are examined, it can be said that the organizational structure, loyalty to the company, methods such as authority and responsibility have not yet been fully established. Based on this, it is believed that directing future studies on this issue in a way that makes it more specific and improves the impact of the control environment, risk assessment and information communication elements on performance will also contribute to the implementation.
